

UNIVERSITI TEKNOLOGI MARA CAWANGAN KELANTAN

**TRANSKRIP WAWANCARA BERSAMA
HUSSIN BIN YUSOFF TOK DALANG WAYANG KULIT**

OLEH:

NUR AMIRA BT SALIM 2014706853

NURUL ASHIKIN BT SENIK 2014943671

**PROJEK INI DIMAJUKAN KEPADA
FAKULTI PENGURUSAN MAKLUMAT CAWANGAN KELANTAN
BAGI MEMENUHI KEPERLUAN KURSUS
IMR 604 – PENDOKUMENTASIAN SEJARAH LISAN
SEMESTER 05 (MAC 2016 – JULAI 2016)**

PENGHARGAAN

Penghargaan

Pertama sekali, memuji kepada Allah untuk membuat cadangan bagi IMR 604 berjalan dengan baik dan lengkap. Banyak orang lain adalah pengiktirafan dalam projek cadangan ini.

Terima kasih kepada Puan Nor Kamariah Binti Chik kerana memberikan kami bantuan untuk menjadikan kita memahami, membuat pembetulan bagi kesilapan kami, memberikan kami *hardcopy* dan *softcopy* garis panduan dan untuk menunjukkan kepada kami contoh cadangan itu. Ia benar-benar membantu kami banyak dengan nasihat dan galakan beliau.

Seterusnya, kami ingin mengucapkan terima kasih ahli keluarga kita untuk penajaan dan sokongan mereka. Di samping itu, mereka telah dirangsang usaha kami untuk memberikan cadangan yang baik dan memberi wang tunai bagi kita untuk mencari maklumat di web, Photostatting, percetakan dan "*banding*". Terima kasih ahli-ahli kelas kami juga kerana membantu kami banyak dalam membuat laporan ini, dengan memberi kami nota dan pandangan idea yang sangat baik, memberi kita kebenaran untuk menggunakan komputer riba, pemancu pintar, buku-buku dan bahan-bahan kajian mereka. Tidak boleh dilupakan, komen, kritikan dan idea untuk membuat cadangan ini berguna dan menarik untuk dibaca oleh orang lain.

Tidak lupa juga banyak-banyak Terima Kasih buat Encik Hussin Bin Yusuf kerana sudi ditemu bual dan berkongsi serba sedikit mengenai cerita rakyat disebalik wayang kulit kepada kami. Tidak lupa juga buat keluarga Encik Hussin Bin Yusuf kerana menerima

Terima kasih juga buat Perpustakaan Tengku Anis yang membolehkan kami menggunakan sumber-sumber rujukan seperti bahan-bahan yang ada membantu kami dalam projek ini. Ia memberikan kami maklumat banyak, formal dan tidak formal dan menjadikan kita memahami topik kami dengan jelas seperti kristal.

Akhir sekali, ucapan terima kasih untuk ahli kumpulan kami kerana memberikan tumpuan sepenuhnya kepada projek ini, serta menggalakkan satu sama lain untuk berkerja keras dan membantu untuk memastikan projek ini lengkap dengan jayanya.

ABSTRAK

Abstrak

Abstrak: *Projek ini mengenai cerita rakyat disebalik wayang dan pengalaman Encik Hussin bin Yusof. Dalam tahun 1989, beliau mula mempelajari wayang kulit daripada tokoh seni tanah air seperti arwah Pak Hamzah Awang Amat iaitu seniman negara yang pertama. Pada tahun 1995 beliau mula 'masuk panggung' untuk bermain wayang kulit sebagai dalang untuk kali pertamanya. Dan setelah itu, beliau bersama arwah Pak Hamzah telah bermain wayang kulit di merata-rata tempat di dalam semenanjung Malaysia. Pada tahun 2005, beliau melakukan upacara sembah guru dengan arwah Sulaiman dari kampong Padang Tembesu, Tumpat disebabkan Pak Hamzah telah meninggal dunia pada masa itu. Beliau juga berkongsi cerita rakyat disebalik wayang kulit didalam sesi temubual yang dijalankan. Selain itu terdapat juga nasihat dan pendapat yang diberikan dalam penghasilan wayang kulit. Pak hussin juga berkongsi serba sedikit mengenai anugerah yang dimenangi dan dianugerahkan buatnya sepanjang beliau berkarya didalam bidang ini.*

Kata kunci: Encik Hussin Bin Yusof, Cerita Rakyat disebalik wayang kulit, wayang kulit

ISI KANDUNGAN

Isi kandungan

Penghargaan	3
Abstrak.....	5
Isi kandungan.....	7
Biodata tokoh	9
Pengenalan	10
Transkrip	14
Bahagian 1: Latar Belakang Pak Hussin	15
Bahagian 2: Latar Belakang Wayang Kulit	22
Bahagian 3: Cerita Rakyat Disebalik Persembahan Wayang Kulit	29
Bahagian 4: Soalan Tambahan	36
Rujukan	40
Lampiran	42
Log wawancara	42
kaedah Kajian	46
Gambar	47
Senarai soalan	48
Surat Perjanjian.....	52
INDEX.....	53

BIODATA TOKOH

Biodata tokoh

Nama	Hussin Bin Yusoff
Gelaran	Pak Hussin
Umur	68 Tahun
Tarikh Lahir	24hb. November 1948
Alamat	Lot 213, Kampung Banggol, Gelang Mas, 17010 Pasir Mas, Kelantan.
Agama	Islam
Warganegara	Malaysia
Status	Berkahwin

PENGENALAN

Pengenalan

Wayang kulit sangat popular di rantau Asia Tenggara. Terdapat berbagai bentuk dan jenis wayang kulit bergantung kepada suasana dan latar belakang masyarakat. Wayang kulit telah wujud di Kemboja (Kampuchea) lebih 1000 tahun yang lalu. Di Malaysia, wayang kulit mula diperkenalkan 300-400 tahun yang silam. Mengikut catatan sejarah wayang kulit pernah dipersembahkan di perkarangan Istana Raja Melayu yang pertama memerintah negeri Kelantan 200 tahun dahulu.

Wayang kulit yang tertua di Kemboja dan Thailand telah dipersembahkan oleh sekumpulan yang pandai bertindak pantas, berdiri bersebelahan, setiap seorang memegang sekumpulan kerektor Ramayana di atas kepala mereka. Kerektor-kerektor tersebut lebih 4 kaki tinggi, dan menari secara melintang di belakang skrin yang berukuran 20 kaki panjang dan 8 kaki tinggi. Persembahan ini mungkin satu kerja seni untuk menghibur Raja Khmer di Angkor pada abad ke 10 dan 11 selepas masehi.

Wayang kulit gergasi ini adalah untuk persembahan kerabat diraja, tetapi jenis yang lebih mudah dan kecil telah diadakan di Kemboja dan Thailand pada masa kemudian untuk hiburan masyarakat umum. *Figura (gambar)* yang dibuat daripada kulit lembu, mempersembahkan watak individu dari Ramayana dan jarang yang lebih daripada 2 kaki tinggi. *Figura (gambar)* ini dikendalikan oleh seorang atau lebih pemain patung duduk di atas platform kayu di belakang skrin kain kapas yang lebih kecil. Ini adalah form persembahan yang biasa dilakukan di Semenanjung Malaysia, tetapi berlainan di Jawa.

Walau bagaimana pun terdapat catatan bahawa pada tahun 1612, seorang raja perempuan Melayu di Patani di sebelah utara telah mempunyai kumpulan wayang kulitnya sendiri. Wayang kulit Melayu menyerupai wayang kulit yang dimainkan oleh orang Khmer dan Thai tetapi berbeza daripada wayang kulit di Indonesia.

Di Malaysia, cerita-cerita daripada Ramayana sering dimainkan. Di Jawa dan Bali, kebanyakan cerita datang daripada Mahabharata, iaitu cerita tentang Raja Pandu dan lima orang puteranya. Wayang kulit merupakan hiburan rakyat jelata pada masa dahulu. Oleh kerana peredaran masa, wayang kulit Malaysia mengalami perubahan dan penyesuaian mengikut selera dan kehendak masyarakat setempat. Misalnya, pada patung-patung telah diwarnakan.

Peninggalan pusaka kebudayaan Melayu ini mengandungi unsur-unsur yang berhubungkait dengan ketuhanan dan alam. Patung-patung melambangkan hakikat manusia, manakala bayang-bayang patung yang tertera di kelir (layar) melambangkan manusia di alam nyata. Wayangkulit pernah dijadikan alat pengajaran dan dakwah selama beberapa zaman oleh masyarakat peribumi. Objek-objek dalam persembahan wayang kulit seperti dalang, muzik, pelita, dan panggungnya mempunyai makna-makna dan pengertian yang tertentu.

TRANSKRIP

Transkrip

Assalamualaikum, pada 25 April 2016 pukul 11.00pagi, Isnin saya Nur Amira Salim dan Nurul Ashikin bt Senik berada di Kampung Gelang Mas, Pasir Mas Kelantan akan menemu bual Encik Hussin bin Yusoff atau dikenali sebagai Pak Hussin tentang cerita-cerita rakyat atau mitos disebalik persembahan wayang kulit. Tidak ramai yang tahu tentang cerita-cerita rakyat di sebalik wayang kulit di sini, salah satu cerita rakyat Hikayat Maharajawana, Hikayat Seri Rama, cerita-cerita Pani, cerita Ranting, Tanggam, Saduran. Temubual ini bertujuan untuk mengenali lebih lanjut cerita rakyat disebalik wayang kulit di mana ianya juga untuk memenuhi keperluan subjek IMR604 Pendokumentasian Sejarah Lisan dimana subjek ini terkandung di dalam silibus ijazah kami iaitu Ijazah Sarjana Muda Pengurusan Sistem Maklumat di UiTM Machang Kelantan temuramah ini akan dibukukan dalam bahan bercetak di mana generasi generasi boleh baca sekali gus membolehkan cerita rakyat disebalik wayang kulit dikenali sehingga 100 tahun mungkin. Kita boleh mula ye pak cik?.

Petunjuk:

PH: Pak Hussin

AS: Asyikin Senik

NAS: Nur Amira Salim

Bahagian 1: Latar Belakang Pak Hussin

AS: Assalamualaikum, boleh Pak Hussin cerita serba sedikit tentang maklumat latar belakang seperti nama penuh dan tarikh lahir?

PH: Assalamualaikum warahmatullahi wabarakatu, Saya dikenali "Hussin Bin Yusof" Kampung Banggol *Gele mah* (Banggol Gelang Mas) ataupun Pak Hussin nama *glamour* [terkenal] Pak Hussin. Saya berkhidmat di Uitm Shah Alam pada *sembilan puluh sembilan* [1999] *sapa ko* [sehingga] tahun *dua ribu sebelas* [2011]. *Dua ribu sebelas* [2011] tu [itu] *demo* [mereka] panggil g [*pergi*] di Universiti Pendidikan Idris UPSI Tanjung Maling Perak. Baru habis *dua haribulan dua* [2 hari bulan 2] tahun *dua ribu enam belas* [2016] habis situlah.

AS: Selain Pak Hussin ada nama samaran lain?

PH: Pak Hussin itu yang biasa *ore* (orang) kampung panggil.

AS: Boleh cerita lahir dimana dan anak ke berapa?

PH: Kampong Banggo Gelang Mas lah [tabiat biasa untuk menghabiskan ayat] . Asal sini [Disini] Tahun *sembilan belas empat lapan* [1948]. *Loni* [Sekarang] usia banyak la *lapan puluh* [80] tahun dah [mengiyakan umurnya].

AS: Bila Pak Hussin mendirikan rumah tangga?

PH: Pak Hussin kahwin *dulu* [dahulu] tahun *enam puluh tiga an* [63]-an (tahun) *sapa* [sehingga] sekarang ni *lah* [mengiyakan].

AS: Bilu [bila] Pak Hussin bertemu dan bernikah dengan isteri?

PH: Pak Hussin tak temu *ore* [orang] tua dulu. *Ore* [orang] tua yang carikan.

AS: Boleh ceritakan sedikit tentang isteri Pak Hussin?

PH: Isteri Pak Hussin *tak de pape lah* [orang biasa-biasa]. Bagus laa [isteri yang baik]. Nama dia "Siti Minah bt Awe" [Awang].

AS: Pak Hussin menetap dirumah ini sudah berapa lama?

Pak Hussin: Rumah *ni* [ini] lama *start* [mula] kahwin tahun ni [ini]. Berapa *tak tahu lah* [tidak ingat] (diringi suara ketawa).

AS: Anak berapa orang anak?

PH: Anak *lapan* 8 [lapan] *ore* [orang].

AS: Boleh tahu nama mereka?

PH: Nama anak hok [amalan biasa orang Kelantan] sulong nama "Siti Aishah" nombor *dua* [2] "Yati" [isteri Pak Hussin bersuara], nombor *tiga* [3] "Kamarulbahri", nombor *empat* [4] [suara isteri Pak Hussin] "Suriani", nombor *lima* [5] "Kamarulbaisah", nombor *enam* [6] "Siti Rohana", nombor *tujuh* [7] "Sapik Aminudin", nombor *lapan* [8] "Mohd Ridwan" masih sekolah lagi duk [tinggal] di Aswara (nama tempat pengajian).

AS: Apakah hobi Pak Hussin pada masa lapang?

PH: Hobi masa lapang? [meminta kepastian soalan]. *Oo.._ _* [memberi keputusan] membuat peralatan muzik tradisonal, wayang kulit, *wat* [membuat] keduk, *bano* [rebana] Dikir barat, gong besi tembaga, gendang, geduk [alat muzik].

AS: Boleh ceritakan sedikit tentang sejarah pendidikan daripada sekolah rendah ke sekolah menengah?

PH: [Bunyi deraman motor] Pok Sin (Pak Hussin) dulu sekolah Gelang Mas kelas kelas [ulangan perkataan] tiga [3] *jah* [sahaja]. Tak [tidak] sekolah pon [juga]. Tak [tidak] *galok* [diberi perhatian] *ngaji* [belajar/sekolah]. *Wat* [buat] *kijo* [kerja] *bendang suh* [disuruh] *galo* [mengembala] lembu kuba [kerbau] dulu *jame* (Zaman) dulu.

AS: Apakah cita-cita Pak Hussin semasa kecil-kecil dulu?

PH: *Takdop* [tiada] cita-cita *takdop* [tiada] nak *jadi* apo-apo [tidak mempunyai cita-cita dan tidak mahu menjadi apa-apa]. [Bercerita nasib diri] *takdop* [tidak ada] cita-cita. Berserah pada nasib. (bunyi kertas).

AS: Apakah yang mendorong Pak Hussin menceburi dalam persembahan wayang kulit?

PH: Mula-mula [mengulang perkataan] Pok Sin [Pak Hussin] *nak* [hendak] main wayang kulit ni Pok Sin [Pak Hussin] *main teri* [Perubat Sakit Tradisional] *dulu* [dahulu], perubat sakit tradisional. Mula-mula [mengulang perkataan] belajar muzik, gendang. Tahun *tujuh puluh* [70-an] lagi lah *pahtu* [selepas itu] belajar jadi bomoh Lupa Teri (Bomoh Perubat Orang Sakit Tradisional) *tu* (itu) jadi *tok teri* (perubat sakit tradisional), *tok rinduk* belajar rebab, belajar *suna* [serunai] *pahtu* [selepas itu] *dok* [belajar] main teri (Perubat Sakit Tradisional), (suara isteri) Pak Nga Mullah [arwah] arwah "Pak Hamzah Awang Hamat" Kampung Tumpat Gerung. *Dio* [dia] kata, " *Mu sin keno belajar main wayang kulit*" [kamu Hussin kena belajar main wayang kulit] tahun *lapan puluh lima* [85-an] dan *lapan puluh enam* [86-an] g [pergi] rumah *dio* [dia] *ambik* [mengambil] *cerito* [cerita] *seni kata ucap dalam* [alunan dalam persembahan wayang kulit]. Belajar dengan *dio* [dia] *tiga* [3] malam . Pasa *ok* [baik] sesuai Hussin boleh nyanyi cepat la [cepat belajar]. *Lagu belajar lah* [penyambung perkataan] wayang kulit dengan dia satu minggu.

AS: Boleh cerita sedikit tentang halangan-halangan semasa (hendak menjadi tok dalang wayang kulit) mula berkecimpung dalam wayang kulit?

PH: ooo [berfikir sejenak] larangan [halangan] *takdop apo-apo* [tidak ada apa-apa]. Cuma peralatan *tak* [tidak] boleh *nak* [hendak] langkah. Pasal benda *kito* [kita] cari makan. Sebab pantang larangan. Pesan dari *tok guru* [cikgu mengajar] benda cari rezeki *takleh* [tidak boleh] *nak* [hendak] buat langkah tak boleh buat hina [tidak boleh dipermainkan] [memberi perumpamaan seperti bantal yang dibuat tidur], [contoh kepercayaan yang syirik tidak perlu dibuat].

AS: Belajar dengan siapa?

PH: "Pak Hamzah Awang Amat".

AS: Bila pertama kali bermain wayang kulit?

PH: Kali *pertama* [1] pada tahun *lapan puluh lima* [85-an]. Belajar mula-mula [mengulang perktaan], Mula-mula masuk panggung hari Isnin malam Selasa *tiga* [3] malam. Malam Selasa Rabu Khamis.

AS: Dimana biasanya tempat melakukan persembahan?

PH: Tumpat Gerong, *muloh* [mula] *umah* [rumah] "Hamzah bin Awang Amat", rumah *dio* [dia]. main sekali *nga* [dengan] *dio* [dia]. *Dio* [dia] *dok* [sedang] tunjuk main ajar *gapo* [apa]. masa tu *tak* [tidak] kenal wayang kulit lagi watak-watak wayang kulit . [watak wayang kulit disebut Raja Hanuman, Maharaja Warna, Siti Dewi, Siri Rama] [suara AS].

AS: Tokoh yang menjadi idola?

PH: "Pak Hamzah Awang Amat".

AS: Adakah pernah bekerjasama dengan dia?

PH: Ye, [Ya] pernah - .

AS: Adakah pak Hussin mempunyai persaingan dari pihak lain?

PH: Tok Dalang lain, banyak juga dengan *mulah* [mula] arwah Sulaiman Abdullah Kampung Air Dingin Tumpat. Belajar dengan *dio* [dia] *takdan* [tidak sempat] *nak* [hendak] berlima *dea* [sempat belajar] *dio* [dia] meninggal dulu. *Pahtu* [selepas itu] sembah guru lama dengan arwah Sulaiman Abdullah dengan Kampung Air Dingin Tumpat *Kelate* (Kelantan) . Sembah guru *ni* [ini] maksudnya *khatam* (habis belajar wayang kulit) menceritakan salah satu watak-watak dalam wayang kulit) kalau bahasa dalam wayang kulit *ni* [ini], bahasa sembah guru *nak* [hendak] lepas *ore* [orang] *tak boleh* [tidak boleh]. Dalam wayang kulit bawak cerita Tok Pere Ute [hutan] *g buru*, [pergi memburu] Raja titah Seri Rama titah pada *dio* [Seri Rama] *g buru* [pergi memburu], kijang rusa, pelanduk mapuh *lah* [pergi ke tempat itu] belukar, *dio* [Raja Seri Rama] *nak* [hendak] *kijo* [mengadakan kenduri] dalam negeri *dio* [Raja Seri Rama] panggil rakyat jelata dalam negeri tanah jawa suruh makan, *cede lauk* [hidangan makan]. *G buru* [pergi memburu], masuk dia kata “*ute soh ko jumpa tapak takdop napok*” [hutan, jumpa haiwan berkenaan tapak kaki tidak kelihatan] *Bakpo* nyo sia *maja ni* [Dio kata tak pernah lagi jadi belas ni [ini], selagi *sakat-sakat* *dio g* [pergi] *pado ni* [ini] *nyadar* [mencari] *nyo keh* [berusaha] boleh juga ni mesti boleh cikit-cikit, *soh ko* [sedangkan] jumpa tapak *pom* [juga] *takdop* [tiada] . *Dok* [duduk] *nengung* [berfikir] pohon jitu renda ni, lah mana nk buat *dio pom g plok* [pergi pula] masuk *ute* [hutan] jumpa dengan *Mok Rima besar Serja Kilat Jalawangi*, *dok depan dengan dio*, *dio kata mu ada sini*, *pade lah ak takleh pom*. *Keno pom mu ade halangan dio ada juga* [harimau betina yang besar bernama Serja Kilat Jalawangi berada di depan Tok Pere Ute. Tok Pere Ute berkata, ‘patutlah aku tidak dapat hasil buruan, rupa-rupanya kamu berada disini’. Rima marah, terkam Tok Pere Ute, *take* [tikam] dengan golok *mapuh* [mati] lah *rima* [harimau]. Disini lah, *hok* [yang] *mapuh* [mati] *rima* [harimau] *baso ore* [orang yang] tak perlima tak sembah guru dia *takleh* [tidak boleh] buang *hok* [yang] baka *rima* [harimau]. [bunyi kokokan ayam] disitulah dia dengan lepas gua “*nondok nenda sekelian budak kanda besar kecil, dalam pangung luar panggung, jangan sapa-sapa azab tulah salah jangan apo wat jebak ipoh pana* (bunyi kokokan ayam), *kalau tak semah*

dio takleh nak lepar rima", (bunyi kokokan ayam) [ayat yang digunakan apabila bermain wayang kulit oleh tok dalang yang menceritakan tentang keburukan jika tidak perlima setelah habis belajar].

AS: Adakah pak Hussin pernah mengajar di mana-mana institut pengajian tentang wayang kulit?

PH: UiTM Shah Alam dan Universiti Pendidikan di Tanjung Maling perak UPSI

AS: Adakah diantara ahli keluarga yang mewarisi bakat?

PH: ooo.[Berfikir sejenak] anak-anak *Pok Sin* [Pak Hussin] *ado* [ada] bakat *blako* [Semua]. Kama Bahri yang laki-laki *pon* [juga] boleh main tok dalang. "Kamarul Baisyah" boleh main wayang kulit, mak yong. Jadi ada pelapis la *hok* [tabiat biasa orang Kelantan] nombor tujuh [7] *pom* [juga] tapi dia *tak* [tidak] minat. *Dok* [ada] belajar seni mak yong *gok* [juga]. *Pah* [selepas] muzik-muzik tu boleh *blako* [semua].

AS: Bagaimana membahagikan masa kerjaya wayang kulit ini dengan pekerjaan?

PH: Wayang kulit *tak* [tidak] tetap *pon* [juga].

AS: Adakah wayang kulit merupakan perkerjaan tetap pak Hussin?

PH: Buat *kijo* [kerja] *pon* [juga] main juga wayang kulit *pon* [juga] main main puteri, *nak-nak* [hendak] *dua* [2] kali minggu, *tiga* [3] kali minggu. *Tak* [tidak] tetap *pon* [tidak] main, *tikoh* [jika] ada orang panggil, *tikoh* [jika] *tak* [tidak] *dop* [ada], *tak* [tidak] *dop* [ada] laa [Persembahan wayang kulit].

AS:Pernahkan pak Hussin bertanding wayang kulit di luar Negara?

PH: *Pok Sin* [Pak hussin] *g* [pergi] *blako* [semua] London *tiga* [3] tiga kali dan Afrika Selatan.

AS: Ceritakan sedikit kejayaan pak Hussin sebagai pemain wayang kulit di peringkat dalam Negara?

PH: Dokumen kebudayaan

AS: Ceritakan sedikit kejayaan Pak Hussin sebagai pemain wayang kulit di peringkat luar Negara?

PH: *Pum Dokumen Kebudayaan la tuh* [mengiyakan perkara yang sama]

AS:Pernahkah pak Hussin berkongsi pengalaman Pak Hussin dengan mana-mana media cetak sebelum ini?

PH: *Tak* [tidak] pernah.

AS: Pernahkah pak Hussin berkongsi pengalaman pak Hussin dengan mana-mana media sosial sebelum ini?

PH: *Tak* (tidak) pernah.

AS:Pernahkan Pak Hussin ditemu ramah dengan pelajar yang membuat kajian tentang wayang kulit sebelum ini?

PH: Ya, Pernah. Ramai student [Pelajar] datang temu ramah untuk mengenali wayang kulit. Tapi jarang-jarang je [sahaja] la [tabiat menyudahkan ayat].

AS:‘Gambar’ manakah yang menjadi kegemaran Pak Hussin ketika bermain wayang kulit?

Ph: Banyak-banyak watak Pok Sin [Pak Hussin] suka Raja Hanuman.

Bahagian 2: Latar Belakang Wayang Kulit

AS: Boleh terangkan apa itu wayang kulit?

PH: Wayang kulit, asal wayang kulit ni berhubung kait dengan *kito* [kita, [berkait rapat dengan manusia]. *Kito* [kita] *ni* [ini] *pon* [juga] wayang kulit *jugok* [juga] tapi Wayang kulit *kito* [kita] ni [ini] *tak* [tidak] berasal dari Jawa. Wayang kulit ini *yo* [ia] melalui India, masuk Thailand *terus* [melalui] ke Kampung Laut Tumpat Kelantan, tempat mula-mula persembahan wayang kulit.

AS: Wayang kulit ini berasal dari mana?

PH: Asal _ padang Jawa sebab tu [itu] ia panggil dari wayang siam, asal tok dalang siam. *Ore* [orang] siam pum [juga] perempuan. Wayang kulit asal jawa melalui wayang siam Hikayat Wayang Siam. [berfikir] terlupa tu. (ketawa) Wayang siam Hikayat Jawa. Asal dari situ, siam suami isteri. *Ore* [orang] *tino* [perempuan] main dulu, siam. Nama Mok Erok [Suara AS dan NAS bertanya dan ketawa] [isteri] *tok laki* [orang lelaki] Tok Ekok [Suami]. Tok dalang pertama *tok laki bini*. [suami isteri] *pahtu* [selepas itu] dia turun menurun *pah* [sampai] *titih* [turun temurun] ke *Awe Loh* (Awang Abdullah) ,turun menurun *sapa* [sampai] ke *Tok Beh, Tok Yakuk, Tok Jusoh, Tok Awang Loh Tok Karim* [nama-nama pengajar pada zaman itu] selapis ke selapis *pah* [sampai] *ko* [ke] "Tok Karim", "Tok Jusoh Sira" baru jatuh *ko* [ke] "Pok Hamzah Awe [awang] Amat". "Pak Nasir Yusof". *Last* (akhir) sekali Pak Hussin. Keturunan "Mok Erok", "Tok Awang Loh". *Mulah* [arwah] Pak Hamzah ni kata, "*Mu main lah wayang kulit ni, boleh cari makan*". [Kamu bermain wayang kulit ini, boleh cari makan] Kata muloh ni [arwah ada berpesan].

AS: Negeri manakah yang mempopori wayang kulit selain Negeri Kelantan?

PH: Ada _ di setiap negeri, Johor ada Kedah ada tapi *tak* [tidak] sama dengan wayang Kelantan watak lain. Watak lain [ulangan perkataan], Paluan muzik *pun* [juga] lain.

AS: Di Malaysia ada berapa versi wayang kulit?

PH: *Nok oyak tokleh ni*. [hendak bagitahu tidak boleh] macam wayang Kedah banyak sangat contoh Kedah ia *tak* [tidak] pentingkan cerita, wayang gedek *kalu* [kalau] gedik [dialek] wayang siam. Gedek ni orang moden, main isu semasa tiada cerita rakyat. *Po* [sama] *kito* [kita] *ni* [ini] banyak *cerito* [cerita] , Pohon Berantai, Ramayana, Ibnu Sari, *apo ni* [apa ini], Peluru Lima Lara *ko* [ke]. *Po* [sama] *kito* [kita] ini banyak cerita. Kosi Serawi, Dewa Serama Tunggal [nama watak dan cerita].

AS: Apakah perbezaan versi wayang kulit di Malaysia dan dia Negara lain?

PH: Indonesia *pon* [juga] ada *jugak* [juga]. Bukan berasal sana. Ia melalui *jah* [sahaja], wayang Kelantan *tak* [tidak] singgah sana ia melalui. Macam India, ada Hanuman, ada Seri Rama. Macam Hanuman semua ada, mahkota dia macam hindu. Bentukkan dia macam gereja, macam India pakaian dia lagu *tula* [macam itu].

AS: Negara manakan yang lebih mempopori seni wayang kulit?

PH: India, Thailand ,Indonesia dan Jawa

AS: Berapa orang yang diperlukan untuk persembahan wayang kulit?

PH: *Dio* [dia] main wayang kulit bergantung pada cerita. Cerita Mas Indera rupa [nama cerita yang dipilih]. Jin ada dua jin. sepuluh orang.

AS: Berapa lama persembahan biasa dimainkan?

PH: Bergantung pada cerita yang dimainkan __ .

AS: Alat muzik biasa yang digunakan dalam wayang kulit?

PH: Alat muzik yang biasa digunakan ada *tujuh* [7] *instrument* [alat muzik] sepasang gong, *satu* [1] pasang geduk, *satu* [1] pasang gedombok, *satu* [1] pasang canai, *satu* [1] pasang gedang, *dua* [2] pasang serunai, *ibu nga anak* [ada yang besar dan kecil]. Serunai nyanyi *nga* [dengan] serunai lagu, *sepuluh* [10] orang. *Kalu* [kalau] *baso* [bahasa] *dale* [dalam] *cerito* [cerita] *sebelas* [11] pondok *tujuh* [7] *pengantin* [penonton] *lima* [5] *pengantin* [penonton] *tu* [itu] *ore* [orang] *nengok* [menonton]. *Nok vi bunyi molek* [hendak bagi bunyi menarik]. Sembolik itu dia main *sebelas* [11] *sepuluh* [10] termasuk *mok ibu* [panggilan ibu] Ayu. Dalam cerita, masa dia berambak *nga* [dengan] *set sultan* [semasa dia berkejar dengan askar sultan] . *Dio* [dia] masuk dalam *tunjong*, *dio* [dia] *tubik* [keluar] *lam* [dalam] teropong *berambak* [kejar masa *tu* [itu] . Masa Raja *nak* [hendak] siram [mandi], *mok ibu* [panggilan ibu] ayu dok *ngide* [emak ibu ayu sedang menghidang]. *Dok* masak [sedang masak]. *Turih* [terhiris] tangan, *tubik* [keluar] darah *jatuh* [masuk] dalam sayur. Sultan makan sedia *kalo* [selalu] makan sedap, rasa lain masakan, *dio* [dia] tanya *sapo* [siapa] masak. *Oyak* [bagitahu] *la* (penyambung ayat) *sapo* [siapa] masak. Cari *mok ibu ayu* [emak ibu ayu], *nak* [hendak] makan darah ibu ayu [emak ibu ayu]. *Hambak* [kejar] ibu ayu. Lari-lari masuk dalam tanya. Ada *dua*. [2] *Wat* [buat] *buh* [letak] kayu ngan [dengan] *wat* [buat] *tubik* [keluar] asap. Masak dalam teropong. *Pekok len* [jalan

lain]. *Suk-suk* [tiba-tiba] naik atas panggung wayang. *Mok ibu ayu* [si tukang masak] *pon* [terus] *dok* [duduk] tepi gong. *Mok ibu ayu pon* [terus] tanya habis. *Seri denggung, geduk ni* [ini] , *seri gemuruh* [gendang]. *Serunai* [naga ulik]. *Ikat gong* [naga belit]. *Nikat atap* dengan buluh muda, *naga lilit*. *Dio bilo peranjak* [bila dia terperanjat], bila-bila panjak berapa [pacak berapa] ? *Panjak* [pacak] *tujuh* [7] pengantin [penonton] *lima* [5] bilang-bilang *tigabelas* [13] *ni* [ini]. Tok dalang kata, "*Doh mu babuk. Panjak tujuh pengntin lima termask nga mu lah*" ("tidak pandai, apabila sudah termasuk dengan kamu jadi pacak tujuh [7] penonton lima [5]) (disusuli ketawa kecil).

AS: Perbezaan nama alat muzik orang biasa dengan tok dalang panggil?

PH: Beza.

AS: Siapa penonton wayang kulit?

PH: Masa tu *tak* [tidak] kira, masa dulu *ore* [orang] tua *ore* [orang] muda minat blako [semua]. *Ore* dulu [orang dahulu] budak muda minat. Budak muda *loni* [sekarang] main gitar atas wakaf [pondok].

AS: Golongan manakan yang lebih tertarik untuk menonton wayang kulit?

PH: Kesukaan zaman dulu, *suke* [suka] dengar cerita, *suke* [suka] tengok wayang kulit. Sebelum bertumbuh, sebelum persembahan, lagu persembahan ni lagu *mula-mula tabuh* [palu gong] dulu, *tabuh* [pukul] ragam. Dalam *tabuh* [pukul] ragam ada *dua belas* [12] lagu *doh* [sudah] , *tabuh* pendek *gedu gedu habis kat tu* [dekat situ]. *Tabuh* ragam heret, ada *dua belas*

lagu [12] lagu. Makan masa dlm *dua puluh minit* [20] minit *ugok* [juga] *la* (perkataan penyambung ayat) *tabuh* [pukul] ragam tu.

AS: Dimanakah datang idea untuk membuat ‘gambar’ wayang kulit?

PH: Asal Padang Jawa *jugak* [juga], *ore-ore* [orang-orang] *tua bijok* [orang tua pandai] *palo otok* [akal fikiran] *dio* [dia] *dio* [dia] pandai *reka lagu* [cipta lagu] *tu* [itu] lagu. *Ore* [orang] dulu, jadi *dio* [dia] lukis gambar dengan nama *dio* [dia] *letak* [letak] makna *menasaboh* [logik akal] tak *tikah* banyak [perbezaan yang tak banyak]. *Dio* [dia] kata tak *tikah* [tak banyak beza] *aso* [rasa] kata lembu *gak* [jugak], gambar lembu lah [tabiat menyambung ayat] mukannya dengan muka dengan hidung pandai *dio* [dia] buat. Reka zaman dulu pandai *dio* [dia] buat. *Menasaboh* [ogik akal] *la* [menyambung ayat] *dio* [dia] *letak* [letak] *tu* [itu]. Kekal sehingga sekarang. Gambar yang dilukis sama dengan nama yang diberi.

AS: Apakah bahan yang digunakan untuk membuat ‘gambar’?

PH: *Jame* [zaman] dulu *nak* [hendak] *wat* [buat] *gak* [juga] belulang *lah* [tabiat biasa menyambung ayat] , sembelih lembu buang daging-daging *jemor-jemor* [mengering]. Dulu hitam putih *jah* [sahaja] . *Loni* wayang *kala* [wayang berwarna]). *Loni* [sekarang] *amik* [ambil] belulang *pat* [tempat] *ore* [orang] *Ambik* [ambil] kulit *pat* [tempat] *ore* [orang] sembelih basuh-basuh, lipat-lipat *ambik* [ambil] plastik ikat kemas-kemas *ambik* [ambil] *tong ko* [ke] *gapo* [apa] *ko* [ke] , *ambik* [ambil] *hok* [tabiat biasa orang Kelantan] berat. Rukup *tindih* [angkat dan tindih atau meletakkan sesuatu yang berat diatas kulit]. *Empat* [4] malam baru buka. Ulat besar *kelingkir* [sambil menunjukkan jari kelingkingnya]. *Busuk tu gak* [bau sangat busuk]. *Sekilo bau doh* [dari jauh sudah bau]. Daging *tu* [itu] ada ulat *dah* [sudah] *ambik* [ambil] *regang* [tegangkan] *ambik*

[ambil] air, air sabun baru jemur [keringkan]. Jadi putih, putih *ceroh mancar* [silau]. *Takdop* [tidak ada] *lah* [tabiat menyambung ayat] *hok* [tabiat biasa orang Kelantan] *gelap tuh* [itu] macam plastik putih. Sebab tu [itu] *kito* [kita] buat *kito* [kita] *kala* [warna] *kito* [kita] *kala* [warna] *loni* [sekarang] dengan marker dengan artline. Dakwat *gapo* [apa] dakwat pen hiok [tabiat biasa orang kelantan]) *tu tak tubik dah* [itu tidak akan hilang warna dia]. Kena *hujе* [hujan] *ko* [ke] *gapo* [apa] *ko* [ke]. Tahan lama, berpuluh-puluh tahun *babtu* [sebab itu] *kalu* [kalau] masak belulang *tu* [itu] jadi cerah *kala* [warna] jadi tebus. *Napok* [nampak] merah *napok* [nampak] hijau *kalu* [kalau] *hite* [hitam] *napok* [nampak] *hite* [hitam] .*kalu* [kalau] dulu *gak* [jugak] *taknapok doh* [tidak akan nampak sudah] *takdop* [tidak ada] warna.

AS:Bolehkah ‘gambar’ diperbuat dengan bahan lain?

PH: Plastik boleh *jugok* [juga], banyak plastik.

AS: Adakah sukar untuk mendapatkan bahan untuk pembuatan ‘gambar’ wayang kulit?

PH: *Nok* [hendak] *boleh ko* [ke] buang *tu* [itu] *lah* [tabiat biasa menyambung ayat] lama masa buat kulit *tak* [tidak] lama. [tidak lama proses pembuatan wayang kulit]

AS: Berapa satu gambar yang dijual?

PH: Ikut watak alam *dua ratus ringgit* [RM200], tebukan halus. Pokok Beringin, alat permulaan nak *bukak* [buka] panggung dalam *tiga ratus ringgit* [RM300].

AS: Bagaimana proses membuat gambar?

PH: Tebukkan halus pada gambar, warna nya guna market pen artline.

AS: Berapa lama proses gambar di buat?

PH: *Tiga* [3] hari.

AS: Apakah corak yang biasa digunakan untuk 'gambar'?

PH: *Tebukkan ike* [tebukan berbentuk ikan], *tebuk naga* [tebukan berbentuk naga] contoh, Pohon Beringin ada bukit, bawah ada darat ada laut. Atas ada pokok, ada tupai, gajah kera. Ada dua darat ngan [dengan] laut.

AS: Berapa kos tempahan satu 'gambar'?

PH: *Seratus ringgit* [RM100] hingga dua ratus ringgit [RM200].

AS: Apakah jenis muzik yang digunakan?

PH: *Gantung* [terletak] pada tok dalang *tu* [itu] pegang watak apa. *Kalu* [kalau] watak Raja Hanuman, maka lagu Serirama palung lagu [Nama lagu SeriRama] SeriRama Raja Hanuman akan mainkan.

AS: Berapa kos satu persembahan?

PH: *Kito* [kita] *la* [tabiat biasa menyambung ayat] letak harga dalam *empat ratus ringgit* [RM400], *tiga ratus setengah* [RM350]. Banyak malam main. Ada satu malam tapi di gelanggang seni.

Bahagian 3: Cerita Rakyat Disebalik Persembahan Wayang Kulit

AS: Apakah cerita disebalik wayang kulit?

PH: *Haa* [mensetujui] boleh *ha* [memulakan cerita], dia cerita rakyat *ni* [ini]. Anak beranak dia wayang kulit *la*. *Ha* [berfikir sejenak] dia macam "Seri Rama" *nak* [hendak] *g* [pergi] mandi bersiram selama *dio nak g* [selama dia pergi] buang *cemar* [kotor] darah busuk hanyir, selama masa *dio* [dia] *duk* [sedang] perang "Maharaja Warna". *Dio* [dia] *nok* [hendak] *ambik* balik "Siti Dewi" dalam Negeri Langak Puri boleh tangan *dio* [dia] *wat* [bawak] balik mari *dio* [dia] *nok* [hendak] *g* [pergi] mandi bersiram *lah* [tabiat biasa menyambung awak] buang *cemar* [kotor] darah busuk hanyir selama masa *dio* [dia] *duk* [sedang] "Maharaja Warna" *tu dio* [dia] *nok* [sedang] *g* [pergi] cuci tubuh berlima badan [mandi] *nok* [hendak] mandi *situ* (kokokan ayam). Kemudian, kisah *nok* [hendak] *g* [pergi] mandi *timbul lah* [tabiat biasa menyambung ayat] *perhatuan botom* [menyamar] "Maharaja Warna" berupa jadi "Mok Inang tua". "Mok Inang tua" *ni dio* [dia] *rapit* [rapat] dengan "Tuan Sita Dewi" ini, dia *rapit* [rapat] dengan "Tuan Puteri Sita Dewi" ini, *mok* [emak] "Mak Inang tua" *lah* [tabiat biasa menyudahkan ayat] *dok* [sedang] *asuh* [didik], *dok* [sedang] *bendung* [pakaikan], *dok* bendung [pakaikan] *baluk* [bedakkan], *dok* [sedang] *bedok bores* Sita Dewi [mensiapkan pakaian Sita Dewi] dia sayang *la* [menyudahkan ayat]. Mok inang tua *tu buke* [bukan] *Mok* [emak] Inang sejati *mok* [emak] Inang tua *perhatuan*

botom [menyamar sebagai Mak Inang] “Maharaja Warna” *dio* [dia] *nok* [hendak] *bui* [bagi] dalam negeri Serama *ni* [ini] kucar kacir huru hara *berupa* [menyerupai] jadi *mok* [ema] Inang tua *dio* [dia] *g* [pergi] masuk *pat* [tempat] “Siti Dewi” duduk dalam bilik *kecik* [kecil] istana sunyi *dio* [dia] *nok* [hendak] tengok *setaro* [sampai] mana Maharaja Warna *dio* [dia] kata comel *setaro* [sampai] mana *dio* [dia] *suh* [suruh] “Siti Dewi” atau “Sita Dewi” lukis. “Siti Dewi” pun lukis [kokokan ayam] “Maharaja Warna” *tu* [itu], *tak* [tidak]. Dia *sakat palo jah* [lukisan itu setakat itu sahaja], dia sudah *sakat palo* [sampai kepala] Raja Serama duduk mandi, *bersiram* (mandi) di kolam naik kepanasan kena kesakitan lah [kokokan ayam] Sakit tu *gak* [ugak] sakit *tu* [itu] *gak* [jugak] *sapa* [sampai] *ko* [ke] adik *dio* [dia] pimpin naik. “Raja Muda Laksamana” pimpin *wat* [bawa] *kelik* [balik] *mari* [sini]. *Wat kelik mari* [bawa balik ke mari], *wat* [bawa] masuk atas “Seri Rama” *sapa* [sampai] *gotu* [benda itu] *pon tak dop* [tidak ada] *doh* [sudah]. Mak Inang tua *pon* [juga] *ngaib* [ghaib] *takdop* [tidak ada] *doh* [sudah]. “Siti Dewi” *pon* [juga] ambik gambar *dio* [dia] lukis “Maharaja Warna” *letak* [letak] bawah *lembek* [tilam] dia *susut* [sembunyi] la (tabiat biasa menyambung ayat) *woh* [bawah] tilam. “Seri rama” *pon* [juga] *tido* [tidur] makin sakit, *tido* [tidur] *pon* [juga] sakit *koho* [semakin] sakit “Raja Serama” *pom* [juga] cari *bakpo* [kenapa] sakit sangat *ni* [ini]. Cari-cari jumpa lah *palo* [jumpa gambar lukisan bahagian kepala] “Maharaja Warna” *tu*, *hok* [tabiat biasa orang kelantan] “Sita Dewi” lukis *tu* [itu]. “Raja Serama” *pom* [juga] marah lah ko_ _ “Siti Dewi”, *gitu gini*, *hambak halau siti dewi*. [halau keluar] (suara isteri pok husin memanggil kucing) kata Raja, “*Aku saloh seko pado jaka dio kata*”. *Mu duk sayang lagi ko Maharaja Warna dio kata*. *Aku takdop wat mu wat macam, mu lukis la gapo la gambar dio kata* [aku tidak perlakukan apa-apa kepada kamu, kenapa kamu melukis gambar aku pula]. Makna *mu dok* [masih] sayang lagi “Maharaja Warna”, “Raja Serama” *hambak* [kejar] Siti Dewi, *hamba gode palu gapo* [pukul] *tu titoh* [mentitahkan] adik *dio* [dia] “Raja Muda Laksamana” *dio* [dia] *suh* [suruh] *wat g* [bawa pergi] bunuh *kat* [di] padang luas. “Raja Laksamana” *pom* [ambil] ambik “Siti Dewi” *nak wat g* [bawak pergi] bunuh “Siti Dewi” [hendak membawa “Siti Dewi” untuk dibunuh]. *Duk jauh dio* [berada jauh] panah sekali turun payung mas perak [sekali dia panah

turun payung emas perak]. Kali kedua turun nasi makan air minum, panah *tiga* [3] panah kali ketiga sekali turun burung riak teduh *dio* [dia]. "Raja Muda Laksamana" *tak dop aroh nak wat rana* [tidak tahu hendak buat macam mana]. *Ambik* [ambil] "Siti Dewi" *wat g umah ayah dio dale wat tujuh gedung tujuh remas* [dia bawa pergi Siti Dewi ke rumah bapanya di tujuh gedung tujuh emas]. *Masa tu* [itu] "Siti Dewi" *ngadung pado kosi* [mengandung Kosi nama anak Siti Dewi]. *Ho masa tu seroh la* [masa itu diberikan kepada bapanya untuk menjaganya] "Raja Muda Laksamana" *pom kelik mari duduk lah nengung* [balik ke tempat dan merenung], *pohon Jeritak pada jarah* [raja muda balik dan berfikir di bawah pohon jeritak]. *Dok mikir, wat kelik* [terfikir bawa balik] hati Siti Dewi nak banding nga [dengan] hati anjing sama *ko dop* [sama atau tidak]. *Dok nengung*, [sedang termenung] *duk tido terlitat* [baring melintas] tiba-tiba anjing hitam sekor [seekor] *lalu* [melintas]. *Celik* [bukak] mata tengok anjing, *lalu gedik-gedik*. [melintas di hadapan] Raja Muda Laksamana *panah* [memanah] anjing *beloh* (belah) perut anjing ambik hati *wat* [bawa] kelik [balik] pada "Raja Serama". "Raja Serama" pom tengok darah gapo, __ *"Pade la kata"*, *"hati Siti Dewi supo dengan hati anjing. Pah sama ada pade, kelik masuk istana."* Kisah timbul Raja Serama, setakat takdop Siti Dewi ni *takleh* [tidak boleh] duduk Jadi gila!. Gila talak!. *Takleh jumpa ore tu panggil adik jumpa ore tu paggil adik*. [jumpa siapa-siapa terbayang Siti Dewi] *Takleh jumpa sape-sape* [orang] *nga* [dengan] rakyat *gapo* [apa]. *Sisa dok ngaying Raja* [nama pengasuh Sisa, perli Raja] *Dio* kata [dia berkata], *"Yak uu adik Nur ku Siti Dewi"*. *"uerhhh patik ada"*, [dalam bentuk alunan] kata "Wak Long", "Wak Long" *dok* [sedang] ngaying [perli]. "Raja Serirama" *kelih* [tengok] mata luas. *Berambak* [kejar] *plok* [pula] *nga* [dengan] Wak Long. Habis rakyat *kutik* [semua] marah, *nga* [dengan] "Pok Dogol" *pom* [pula] *g* [pergi] tanya "Raja Muda Laksamana" *la tak* [tidak] sudah *nga* [dengan] *lagu ni* [cara ini]. Raja Muda pom oyak [bagitahu] lah. *Dio tak* bunuh kali [dia tidak membunuh siti Dewi]. "Raja Muda" *pum g* [pergi] *pujuk ore* ni *g* [pergi] *tak ser kelik* [tak nak balik], *ore ni tak ser kelik* [orang tu tak nak balik], "Sang Dewa" *g pom tak ser kelik* [pergi tak nak balik]. "Raja Serama" *g pum tak ser kelik* [tak mahu balik], "Menteri Besar Sang Dewa" pom *tak ser* [tak nak] *kelik* [balik] habis *ore* [orang]

pujuk "Siti Dewi" *tak ser kelik* [tak nak balik]. Sut (Akhir sekali), anak dia diri pujuk *su* [suruh] *kelik* [balik] "Raja Hanuman". "Siti Dewi" kata, "*Buke bonda tak ser kelik* [tak nak balik] tapi ada syarat, *dio*[dia] nak buat *retok mas*(jambatan emas) pada rumah dia *sapa ko* [sampai ke] Negeri Tanah Jawa. Dalam *Wat* [tempat tinggal] Tujuh Gederung Mas *tu lah nak retok mas* (jambatan emas). "Raja Serama" pum [juga] sanggup buat lah (tabiat biasa untuk menyudahkan ayat). ni cerita ni cerita *ore*(orang) *nak* (hendak) semah perlima *ni* (ini) sembah guru. Cerita "kosi" ngan [dengan] "serawi", buat la balik lah dia nya semasa tu dia duduk *nga* [dengan] "tuk morih" sematu api. *Duk* [tinggal] Wat Tujuh Gederung Mas *sapa tujuh* [7] bulan, beranak la "Kosi". Tok Pris la ngasuh. "Siti Dewi" g [pergi basuh sungai *tak* [tidak] bawak anak "kos"i anak *dio ni* [dia ini], basuh kain. Kebetulan ada *bapok* [bapa] kera *nga* [dan] ibu kera *duk jale* [berjalan-jalan] atas bukit, sorok (bersorak) "siti dewi" 'Hei manusia mu tak saye (sayang) ko anak mu ko?'. 'Mu dok lain anak dok lain mu tengok aku ni, anak aku bawak sokmo, anak duk bawah perut sokmo g mana-mana tak tinggal anak dio' [kamu ini tidak sayang anak kamu kah? Kamu di tempat lain anak kamu ditempat lain, cuba lihat saya sentiasa membawa anak saya dimana sahaja], kata kera tu la. "Siti Dewi" dengar *gitu gak tinggal lalu kelik ambik anak dio* [apabila siti dewi mendengar sebegitu]. Masa "Siti Dewi" kelik tu ayah dio dok dapur (ketika ayahnya sedang didapur). *Dia tak tahu siti dewi kelik masa mana* _ [dia tidak tahu ketika mana siti dewi pulang]. *Dio tubik tengok kosi tak dop dalam ndur* _ [dia keluar lihat bayi tersebut tiada didalam buaian]. *Dio pom takut ni takut mek dewi marah* [dia merasa takut, risau dimarahi siti dewi]. *Dio pom g* [pergi] *tebe* [tebang] pohon serai *waf* [buat] patung. Sebab tu letak nama "serawi", *dio* (dia) dua beradik. Bukan dua beradik dalam jadi (bukan adik beradik yang sebenar).

AS: Adakah ia berkaitan dengan cerita pada zaman dulu?

PH: Kait lah tu__ [ia juga berkait], *dea* [dia] dewi ada *gak* [juga].

AS: Adakah cerita yang diceritakan dalam wayang kulit berkaitan dengan kehidupan orang-orang melayu?

PH: *Fames*(sohor) cerita tu lah. *takdop cerita lain__* [tidak ada cerita lain]

AS: Bolehkan cerita mistik digunakan dalam penceritaan wayang kulit?

PH: *Tak dop*,[tiada] *hoktu* [yang itu] atas tok dalang zaman dulu *dio tak kira lah* [mengikut tok dalang yang mainkan wayang kulit ketika itu, pada zaman dahulu],makyong ke, puteri ke. Kalau *dio paka tak molek gak, tak molek lah* [jika dia menggunakan yang tak betul, maka tidak betullah jadinya]. *Kalu dio pakai molek, molek lah* [kalau dia gunakan dengan cara yang betul, maka betullah jadinya]. Macam hok[tabiat biasa orang Kelantan] *tak molek* (tidak elok), *sok uri air tube* [uri, air ketuban], *uri ko sok ko. Air tube, kuda hijau jelma dewa. Sok uri, beloh* [belah] bagi kebanyakan *waf* [buat] sahabat [berkawan dengan jin]. *tak jamu sambilan. Nak lua teri seru dio lah* [Tok Dalang menyeru perkara/ unsur yang tidak baik]. Tapi tidak jamu. [ayat- ayat tok tok dalang guna]

AS: Boleh Pak Hussin cerita kisah-kisah pada zaman dulu yang menjadi bualan masyarakat setempat yang mempunyai kaitan dengan rakyat Kelantan?

PH: Macam “wok yoh”, “Samad dan said” hok [tabiat biasa orang Kelantan] baru. *Dio* [dia] kait Cuma tambahan. Dulu “wok long pok dogol” jah. [ketika dahulu Pak cik long Dogol sahaja] [nama orang]

AS: Dalam penyampaian cerita tersebut, macam mana Pak Hussin membezakan watak-watak yang terdapat dalam hikayat-hikayat tersebut?

PH: masyarakat hindu. "Hanuman". Patung-patung bentuk daripada gereja India. Wayang kulit "Serirama". India tak [tidak] makan lembu, dio kata nabi dio.[Dikatakan sesuatu yang paling tinggi darjatnya]

AS: Adakah 'gambar' yang digunakan diadaptasi dari dewa-dewa masyarakat hindu?

PH: *Hoo..*[mengiyakan] dari masyarakat hindu lah [tabiah biasa menyudahkan ayah].

AS: Pernahkah pak Hussin cerita secara visual kisah Puteri Saadong?

PH: *Tak dop __* [tidak ada].

AS: Pernahkah Pak Hussin cerita secara visual kisah Cik Siti wan kembang?

PH: *Tak dop ugok* [tidak ada juga] *Cam Pok Husin cakap tadi lah.* [seperti yang telah dinyatakan pak Hussin sebentar tadi].

AS: Adakah sama bagi wayang kulit melayu dengan wayang kulit jawa dari segi penyampaian cerita rakyat tersebut?

PH: Dalam cerita lain, *cakap pum lain* [cara percakapan juga lain]. *Bawakan pum lain.* [cara penyampaian juga berlainan] Jawa Indonesia lain.

AS: Hikayat apakah yang melalui wayang kulit dan mendapat sambutan di kalangan rakyat setempat?

PH: 'Peluru Sira Lima Dara. Tuan Putri Iza Izi Intan Permata' [nama-nama cerita]

AS: Cerita apakah yang menjadi kegemaran rakyat setempat?

PH: Macam *ore mitok*. [berdasarkan permintaan] Nasi dingin. 'Peluru Sira Lima Dara. Tuan Putri Iza Izi Intan Permata' [nama-nama cerita]

AS: Mengapa cerita tersebut menjadi kegemaran rakyat setempat?

PH: Lawak__

AS: Adakah Kebanyakan cerita wayang kulit melibatkan cerita sejarah yang benar?

PH: *Hok* [tabiat biasa orang kelantan] sebenarnya yang keluar buku India 'Ramayana' *nga* [dengan] 'Maryata' yang lain 'Tanggung'.

AS: Adakah jalan cerita melalui wayang kulit boleh di olah dari sejarah asal?

PH:*Hoo, hok asal*. [mengiyakan]

AS: Adakah cerita rakyat yang disampaikan oleh Pak Hussin mempunyai kelainan dengan apa yang diceritakan oleh Tok Dalang yang lain?

PH: *Dio* [dia] ada beza. Cerita sama tapi bawakkan lain. *Hok tu tak leh nak oyak* [tidak boleh bagitahu] lah. Tapi cerita sama. *Hok ni bawak lain. Hok tu tak g* (pergi) *buru hok ni tak g* (pergi) mandi.

Bahagian 4: Soalan Tambahan

AS: Merempat dihalaman sendiri, disisih dan diketepikan seolah tidak diperlukan mungkin begitukah penilaian yang boleh digunakan bagi menggambarkan nasib wayang kulit.

PH: Sekarang *loni* [zaman sekarang] *ore* [orang] muda *tak* [tidak] minat wayang kulit. *Ore* [orang] muda *loni* [orang muda zaman sekarang] ,generasi *loni* [sekarang] *Geduk gedombok* [gedang] *tak kenal dah* [sudah tidak dikenali]. *Lah mana geduk, lah mana gedombok* [yang mana satu geduk yang mana satu gendang]

AS: Dapatkah wayang kulit dipertahankan?

PH: Wayang kulit *ni* [ini] *pom* [juga]. Ya lah pertahankan *pum* [juga] pertahankan juga tapi generasi baru-baru ni *tak dop* [tidak ada] pengganti doh [sudah]. *Tak dop ko* [tidak ada ke] setempat *tu* [itu] setempat *tu* [itu]. Sekarang *ni pom* [ini juga] tok dalang baru *pum* [juga] peringkat aloh [sekitar] *ko umur alah ko atas 40 lebih koho kure* [semakin kurang].

AS: Apakah punca tok dalang semakin berkurangan?

PH: Budak muda *loni* [sekarang] *tak* [tidak] minat wayang kulit *dah*[sudah].

AS: Apa yang menyebabkan tidak ramai muda mudi kini tidak menceburi bidang ini?

PH: *Tak tahu lah* [tidak tahu mengenainya] macam mana. Baik wayang kulit *ko* [ke] Putri *ko* [ke] Mok Yong *ko* [ke]. *Loni* [sekarang] *Mok Yong* [Mak Yong] *pum* empat *ore* [orang] *doh* [dah]. *Pah hok baru ni pum reti nyanyi jah* [sekadar menyanyi].

AS: Adakah nilai bayaran yang murah atau rendah?

PH: Bayaran *tak* [tidak] mudah *loni* [sekarang], *tujuh* [7] ribu *loni* [sekarang].[mahal]

AS: Biasanya dimana Pak Hussin persembahkan wayang kulit?

PH: Gelanggang Seni Kota Bahru

AS: Selain wayang kulit yang menjadi pilihan Pak Hussin, apa perkara lain yang biasa menjadi permintaan penduduk setempat?

PH: Main Puteri Makyung

AS:Apakah yang pak hussin lakukan untuk memelihara wayang kulit?

PH: Jaga *rana* [macam mana], jaga *gitu* [macam itu], bubuh rancak *gitu* [tegakkan ia]. *Tak* [tidak] tukar *dah* [sudah] warna cuma bersih lah [tabiat biasa menyudahkan ayat] kito sapu

ambik *kewi* [pengilat] kereta putih tu. Berus *sabuk* [kulit kelapa] gosok-gosok como [sapu] dia masuk *lam* [dalam] lubang-lubang *sabuk* [kulit kelapa] *ceroh* [cerah] balik. *Napok* [kelihatan] baru *la* [seperti baru].

AS: Adakah pak Hussin mempunyai pelapis wayang kulit?

PH: *tak dop* __ [tiada]

AS: Apakah harapan kepada bakal pewaris seni ini?

PH: Harapan Pak Sin [pak hussin] cuma anak Pak Sin [pak hussin] tu, "Kamarul Baisyah" tu main wayang kulit rata-rata [semua tempat]. *Ni tak dop umah ni dok* [tinggal di] Hawaii *tak* [tidak] balik lagi, *dok aswara* [kerja di] __ .

AS: peranan kepada bakal pewaris idola ke?

PH: Sebagai ayah, *yo lah!* [adalah]

AS: Apakah kesan sekiranya generasi sekarang melupakan wayang kulit?

PH: *Tak tahu* [Tidak tahu] Pak Sin [pak hussin] *nak* [hendak] kata *pom tak keno nak* kata juga (tidak tahu) , generasi *loni* [sekarang] susah.

NAS: Orang loni dipandang rendah wayang kulit?

PH: pandang rendah, *tak* [tidak] minat *lah* [tabiat biasa menyudahkan ayat] mana__

NAS: Adakah wayang kulit kini hanya di galeri dan muzium sahaja?

PH: *Hok* [tabiat biasa orang kelantan] muzium *gak muzium la* [tabiat biasa menyudakan ayat] *.kat umah ni takdop ore* [tidak ada orang beli] beli, tok dalang jah [sahaja] *dok* [sedang] main beli. Yang berminat nak jadi tok dalang ada cikgu nk beli wayang kulit, *nak* [hendak] main so rata. *Pah tya* [tanya] berapa *oyak* [cakap] lah tiga ribu setengah [RM3500].

NAS: Ada sokongan daripada kerajaan atau kebudayann Negara atau negeri ke?

PH: *Hoo _ [ya] tak dop_ _* .(mengiyakan tiada)

NAS: Pendapat Pak Hussin mengenai kekalkan wayang kulit?

PH: *Kalu waso* [jikalau] ada sambutan orang luar *gak* [juga], Pak Sin [pak hussin] *tak* [tidak] kira main *jugak* [juga]. Main *kut* [sekitar] kampung-kampung.

Allhamdulillah, selama dua jam tiga puluh minit ini akhirnya tamat sudah temubual kita pada hari ini insya'Allah segala input yang kita dapat boleh sama-sama kita jadikan sebagai rujukan untuk masa kini dan hadapan kelak. Oleh itu, pihak kami ingin mengucapkan ribuan terima kasih diatas kesudian Pak Hussin sudi di temubual dan berkongsi cerita mengenai wayang kulit ini. Di sini kami ada meneydiakan sedikit buah tangan buat Pak Hussin sekeluarga. Akhir kata ribuan terima kasih banyak-banyak Pak Hussin sekeluarga.

Rujukan

- Abdullah, W. N. (2015). UNSUR SUPERNATURAL DALAM CERITA TRADISIONAL WAYANG KULIT MASYARAKAT MELAYU KELANTAN. *International Conference on Empowering Islamic Civilization in the 21st Century* (pp. 565-573). Malaysia: Fakulti Sains Sosial Gunaan, Universiti Sultan Zainal Abidin.
- (1972). persoalan pengaruh asing khasnya kesasteraan jawa danhubunganya dengan perkembangan kesusasteraan melayu. In m. amin, *The ramayana and the malay shadow play* (p. 71). Malaysia: UKM Bangi.
- Hussin Yusof . (2016, April 25). Cerita Rakyat Disebalik Wayang Kulit. (Mira, Syikin, Interviewer)

Lampiran

Lampiran
Log wawancara
BAHAGIAN A : LATAR BELAKANG TOKOH

MASA	PERKARA YANG DIBINCANGKAN	NAMA/ TEMPAT YANG DIRUJUK
4.06	Latar Belakang Dan Keluarga	1) Kampung Gelang Mas, Pasir Mas Kelantan 2) Kampung Banggol Gele Mah (Banggol Gelang Mas) 3) Aswara 4) Siti Minah Bt Awang (Nama Isteri) 5) Siti Aishah (Anak Pertama) 6) Yati Suriani (Anak Kedua) 7) Kamarulbahri (Anak Ketiga) 8) Suriani (anak keempat) 9) Kamarulbaisah (Anak Kelima) 10) Siti Rohana (Anak Keenam) 11) Sapik Aminudin (Anak Ketujuh) 12) Mohd Ridwan (Anak Kelapan)
1.05	Latar Belakang Pendidikan	1) Sekolah Gelang Mas
8.97	Pekerjaan Tokoh	1) Kampung Air Dingin Tumpat 2) kampung Tumpat Gerung 3) Pak Nga Mullah arwah Pak Hamzah Awang Hamat 4) Sulaiman Abdullah
3.20	Kejayaan Dalam Wayang Kulit	1) London 2) Amerika Selatan 3) Kamarul Baisyah 4) Raja Hanuman

BAHAGIAN B : LATAR BELAKANG WAYANG KULIT

MASA	PERKARA YANG DIBINCANG KAN	NAMA/ TEMPAT YANG DIRUJUK
5.30	Apakah Wayang Kulit	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kampung Laut Tumpat Kelantan 2) Wayang Siam Hikayat Jawa 3) Siam 4) Mok Erok 5) Tok Ekok 6) Awang Abdullah 7) Tok Beh, 8) Tok Yakuk, 9) Tok Jusoh, 10) Tok Awang Loh 11) Tok Karim 12) Tok Jusoh Sira 13) Negeri, Johor 14) Kelantan 15) Kedah
10.24	Permainan dan pembuatan Wayang Kulit	<ol style="list-style-type: none"> 1) Raja Hanuman 2) Serirama
3.20	Negara Yang Main Wayang Kulit	<ol style="list-style-type: none"> 1) Kelantan 2) India 3) Thailand 4) Indonesia 5) Jawa 6) Malaysia

BAHAGIAN C : CERITA DISEBALIK WAYANG KULIT

MASA	PERKARA YANG DIBINCANG KAN	NAMA/ TEMPAT YANG DIRUJUK
11.04	Cerita Di Sebalik Wayang Kulit	<ol style="list-style-type: none"> 1) Serirama 2) Siti Dewi 3) Mok Inang Tua 4) Mahrajawarna 5) Raja Laksman 6) Kosi 7) Kelantan 8) Padang Luas 9) Negeri Tanah Jawa
4.25	Cerita Mistik Disebalik Wayang Kulit	<ol style="list-style-type: none"> 1) Cik Siti Wan Kembang 2) Puteri Saadong 3) India
8.27	Ceriti Disebalik Wayang Kulit Berdasarkan Sejarah	<ol style="list-style-type: none"> 1) Tuan Putri Iza Izi Intan 2) Peluru Sira Lima Dara 3) Maryata 4) Tanggang

BAHAGIAN D : SOALAN TAMBAHAN

MASA	PERKARA YANG DIBINCANG KAN	NAMA/ TEMPAT YANG DIRUJUK
2.38	Cara mengekalkan wayang kulit	1) Gelanggang Seni Kota Bahru 2) Puteri Makyung
1.11	Pewaris seni	1) Kamarul Baisyah 2) Aswara 3) Hawaii
1.38	Pendapat kekalkan wayang kulit	1) Kelantan 2) Muzium 3) Galeri 4) kerajaan

KAEDAH KAJIAN

Bill	Tarikh	Tindakan
1	20/3/2016	<ol style="list-style-type: none">1. Mencari maklumat di istana Jahar Kelantan.2. Perpustakaan Negeri Kelantan3. Maklumat berkaitan wayang kulit di arkib Negara Kelantan.
2	27/3/2016	<ol style="list-style-type: none">1. Berjumpa dengan Hussin Yusoff untuk kali pertama.
3	1/4/2016	<ol style="list-style-type: none">1. Penyediaan thesis
4	5/4/2016	<ol style="list-style-type: none">1. Persediaan proposal.
5	25/4/2016	<ol style="list-style-type: none">2. Menemubual pak hussin selama Satu jam tiga puluh minit di Kampung Gelang Mas Tumpat Kelantan di rumahnya3. Memberikan pak hussin sedikan cenderahati tanda kenangan
6	27/4/2016	<ol style="list-style-type: none">1. Menyediakan draft transkrip kepada Madam Kamariah untuk disemak
7	11/5/2016	<ol style="list-style-type: none">1. Menghantar draft untuk disemak
8	15/5/2016	<ol style="list-style-type: none">1. Membaiki draft transkrip yang telah disemak
9	8/6/2016	<ol style="list-style-type: none">1. Menghantar transkrip yang telah siap sepenuhnya dikedai untuk pencetakan kulit keras
10	16/6/2016	<ol style="list-style-type: none">1. Menghantar ketiga-tiga transkrip kepada Madam Kamariah untu disemak dan di dipamerlan

Gambar

Rajah 1: Pemberian cenderahati kepada Pak Hussin

Rajah 2: Gambar patung patung wayang kulit

Senarai soalan

Bahagian 1: Latar Belakang Pencerita

1. Assalamualaikum, boleh Pak Hussin cerita serba sedikit tentang maklumat latar belakang seperti nama penuh dan tarikh lahir?
2. Selain Pak Hussin ada nama samaran lain?
3. Boleh cerita lahir dimana dan anak ke berapa?
4. Bagaimana pula dengan latar belakang ibu bapa Pak Hussin?
5. Bila Pak Hussin mendirikan rumah tangga?
6. Bagaimanakah pak Hussin boleh bertemu dan bernikah dengan isteri?
7. Boleh ceritakan sedikit tentang isteri pak Hussin?
8. Pak Hussin menetap dirumah ini sudah berapa lama?
9. Pak Hussin ada berapa orang anak?
10. Boleh tahu nama mereka?
11. Apakah hobi Pak Husiin pada masa lapang?
12. Boleh ceritakan sedikit tentang sejarah pendidikan daripada sekolah rendah ke sekolah menengah?
13. Apakah cita-cita Pak Hussin semasa kecil-kecil dulu?
14. Apakah yang mendorong Pak Hussin mencebur dalam persembahan wayang kulit?
15. Boleh cerita sedikit tentang halangan-halangan semasa mula berkecimpung dalam wayang kulit?
16. Belajar dulu dengan siapa?
17. Bila pertama kali bermain wayang kulit?
18. Dimana biasanya tempat melakukan persembahan?
19. Kalau pasal tokoh yang menjadi idola?
20. Adakah pernah bekerjasama dengan dia?
21. Adakah Pak Hussin mempunyai persaingan dari pihak lain?
22. Adakah Pak Hussin pernah mengajar di mana-mana institut pengajian tentang wayang kulit?
23. Adakah diantara ahli keluarga yang mewarisi bakat?
24. Bagaimana membahagikan masa kerjaya wayang kulit ini dengan pekerjaan?
25. Adakah wayang kulit merupakan perkerjaan tetap pak Hussin?
26. Pernahkan pak Hussin bertanding wayang kulit di luar Negara?

27. Ceritakan sedikit kejayaan pak Hussin sebagai pemain wayang kulit di peringkat dalam Negara?
28. Ceritakan sedikit kejayaan pak Hussin sebagai pemain wayang kulit di peringkat luar Negara?
29. Pernahkah pak Hussin berkongsi pengalaman pak Hussin dengan mana-mana media cetak sebelum ini?
30. Pernahkah pak Hussin berkongsi pengalaman pak Hussin dengan mana-mana media sosial sebelum ini?
31. Pernahkah pak Hussin ditemu ramah dengan pelajar yang membuat kajian tentang wayang kulit sebelum ini?
32. 'gambar' manakah yang menjadi kegemaran pak Hussin ketika bermain wayang kulit?

Bahagian 2: Latar Belakang Wayang Kulit

33. Boleh terangkan apa itu wayang kulit?
34. Wayang kulit ini berasal dari mana?
35. Negeri manakah yang mempopori wayang kulit selain Negeri Kelantan?
36. Di Malaysia ada berapa versi wayang kulit?
37. Apakah perbezaan versi wayang kulit di Malaysia dan dia Negara lain?
38. Negara manakan yang lebih mempopori seni wayang kulit?
39. Berapa orang yang diperlukan untuk persembahan wayang kulit?
40. Berapa lama persembahan biasa dimainkan?
41. Alat muzik biasa yang digunakan dalam wayang kulit?
42. Siapa penonton wayang kulit?
43. Golongan manakan yang lebih tertarik untuk menonton wayang kulit?
44. Apakah daya tarikan wayang kulit?
45. Dimanakah datang idea untuk membuat 'gambar' wayang kulit?
46. Apakah bahan yang digunakan untuk membuat 'gambar'?
47. Bolehkah 'gambar' diperbuat dengan bahan lain?
48. Adakah sukar untuk mendapatkan bahan untuk pembuatan 'gambar' wayang kulit?
49. Berapa satu gambar yang dijual?
50. Bagaimana proses membuat gambar?
51. Berapa lama proses gambar di buat?
52. Apakah corak yang biasa digunakan untuk 'gambar'?
53. Berapa kos tempahan satu 'gambar'?

54. Apakah musik yang digunakan ketika permainan wayang kulit?
55. Apakah jenis musik yang digunakan?
56. Berapa kos satu persembahan?

Bahagian 3: Cerita Rakyat Disebalik Persembahan Wayang Kulit

57. Apakah cerita disebalik wayang kulit?
58. Adakah ia berkaitan dengan cerita pada zaman dulu?
59. Adakah cerita yang diceritakan dalam wayang kulit berkaitan dengan kehidupan orang-orang melayu?
60. Cerita rakyat yang biasa dimainkan oleh Pak Hussin?
61. Berapa cerita rakyat yang berkait dengan wayang kulit?
62. Bolehkan cerita mistik digunakan dalam penceritaan wayang kulit?
63. Boleh Pak Hussin cerita kisah-kisah pada zaman dulu yang menjadi bualan masyarakat setempat yang mempunyai kaitan dengan rakyat Kelantan?
64. Cerita yang disampaikan oleh wayang kulit adakah topik yang berkaitan kebesaran raja-raja dahulu?
65. Dalam penyampaian cerita tersebut, macam mana Pak Hussin membezakan watak-watak yang terdapat dalam hikayat-hikayat tersebut?
66. Cerita rakyat yang menjadi pilihan Pak Hussin?
67. Kenapakah nama watak-watak wayang kulit selalunya nama dari masyarakat hindu?
68. Adakah 'gambar' yang digunakan diadaptasi dari dewa-dewa masyarakat hindu?
69. Alunan yang dimainkan dalam setiap wayang kulit adakah berbeza-beza berdasarkan jalan cerita yang disampaikan?
70. Pernahkah pak Hussin cerita secara visual kisah Puteri Saadong ?
71. Pernahkah pak hussin cerita secara visual kisah Cik Siti wan kembang?
72. Boleh Pak Hussin cerita secara ringkas berkenaan kisah tersebut?
73. Adakah sama bagi wayang kulit melayu dengan wayang kulit jawa dari segi penyampaian cerita rakyat tersebut?
74. Hikayat apakah yang melalui wayang kulit dan mendapat sambutan di kalangan rakyat setempat?
75. Cerita apakah yang menjadi kegemaran rakyat setempat?
76. Mengapa cerita tersebut menjadi kegemaran rakyat setempat?
77. Adakah Kebanyakan cerita wayang kulit melibatkan cerita sejarah yang benar?
78. Adakah jalan cerita melalui wayang kulit boleh di olah dari sejarah asal?

79. Selain kebesaran raja-raja terdahulu adakah Pak Hussin juga melakukan penceritaan melalui wayang kulit berdasarkan sejarah tempat yang tersohor di Kelantan?
80. Contohnya Gunung Reng?
81. Kawasan manakah yang sering kali dikaitkan didalam penceritaan wayang kulit?
82. Adakah cerita rakyat yang disampaikan oleh Pak Hussin mempunyai kelainan dengan apa yang diceritakan oleh Tok Dalang yang lain?

Bahagian 4: Soalan Tambahan

83. Merempat dihalaman sendiri, disisih dan diketepikan seolah tidak diperlukan mungkin bergitukah penilaian yang boleh digunakan bagi menggambarkan nasib wayang kulit?
84. Dapatkah wayang kulit dipertahankan?
85. Apakah daya tarikan dalam wayang kulit yang diusahakan?
86. Apakah punca tok dalang semakin berkurangan?
87. Apa yang menyebabkan tidak ramai muda mudi kini tidak menceburi bidang ini?
88. Adakah nilai bayaran yang murah atau rendah?
89. Biasanya dimana Pak Hussin persembahkan wayang kulit?
90. Selain wayang kulit yang menjadi pilihan Pak Hussin, apa perkara lain yang biasa menjadi permintaan penduduk setempat?
91. Apakah yang pak hussin lakukan untuk memelihara wayang kulit?
92. Adakah pak Hussin mempunyai pelapis wayang kulit?
93. Apakah harapan kepada bakal pewaris seni ini?
94. Apakah peranan kepada bakal pewaris?
95. Apakah kesan sekiranya generasi sekarang melupakan wayang kulit?
96. Selain wayang kulit seni apakah yang semakin dipandang rendah?
97. Adakah wayang kulit kini hanya di galeri dan muzium sahaja?
98. Apa usaha yang dilakukan untuk maktabatkan wayang kulit?
99. Ada sokongan daripada kerajann atau kkebudayann Negara atau negeri ke?
100. Pendapat Pak Hussin mengenai kekalkan wayang kulit?

UNIVERSITI TEKNOLOGI MARA

Machang, Kelantan

PERJANJIAN MENGENAI SEJARAH LISAN

Syarat-syarat mengenai wawancara yang telah diadakan antara Universiti Teknologi MARA dengan Pada.....

1. Pita rakaman hasil wawancara yang tersebut di atas adalah diserahkan kepada Universiti Teknologi MARA untuk disimpan buat selama-lamanya.
2. Pihak Fakulti Pengurusan Maklumat, Universiti Teknologi MARA akan mengambil apa-apa tindakan yang difikirkan perlu untuk memelihara pita rakaman ini.
3. Pihak Fakulti Pengurusan Maklumat, Universiti Teknologi MARA boleh membuat transkrip pita rakaman dan transkrip-transkrip ini perlu/tidak perlu disemak oleh pengkisah (interviewee).
4. Pita rakaman/transkrip ini akan dibuka kepada semua penyelidik sama ada dari Malaysia atau luar negeri yang bertujuan membuat penyelidikan yang sah tanpa syarat-syarat / dengan **syarat**: -
Apabila petikan diambil dari pita rakaman/transkrip ini untuk digunakan di dalam penerbitan, tesis dll. sumbernya hendaklah diakui oleh penyelidik-penyelidik.
5. Adalah dipersetujui bahawa pita rakaman/transkrip ini akan dibuka kepada penyelidik-penyelidik dalam dan luar negeri mulai dari (tarikh) dan tidak boleh dikeluarkan dalam sebarang media sosial atau tujuan penkomersilan. Dipersetujui pada oleh kedua pihak yang berkenaan.

()

Pengkisah

.....
Dr. Mohd Nasir Bin Ismail,
Ketua Pusat Pengajian,
Fakulti Pengurusan Maklumat
UiTM Kelantan.

INDEX

A

Afrika Selatan 22
Aswara 17, 45, 49

B

Bakpo nyo sia maja ni 21
baso 21, 26
bendang 18
berlima 20, 32

C

ceroh 29, 41

D

dale 26, 33
Dokumen kebudayaan 22

F

Fames 35

G

galok 18
gedek 25
gedik 25, 34
Gele 16, 45
glamour 16

H

Hanuman 25, 31, 37
Hikayat Maharajawana 14
Hikayat Seri Rama 14
hok 17, 21, 22, 29, 33, 36, 38, 39, 40
Hussin Bin Yusof 5, 16

I

India 24, 25, 26, 37, 38, 47, 48
Indonesia 11, 25, 26, 37, 47

J

Jawa 11, 24, 26, 28, 34, 37, 46, 47, 48
Johor 25, 46

K

Kamarulbahri 17, 45
Kamarulbaisah 17, 45
Kampung Gelang Mas 14, 45, 50
Kedah 25, 46
Kelantan 9, 11, 14, 17, 20, 22, 24, 25, 29, 36, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 54, 55, 56
kelingkir 29
kijo 18, 20, 22
kosi 33

L

London 22, 46

M

main teri 18
Mak Inang 32
mak yong 22
mancar 29
mapuh 20
Mas Indera rupa 26
Mohd Ridwan" 17
Mok Erok 24, 46
Mok Rima 21
muloh 20, 24

N

Negeri Langak Puri 32
nengok 26
nyadar 21
nyo keh 21

O

ore 16, 17, 20, 26, 28, 29, 34, 38, 39, 40, 42

P

Pak Hamzah Awang Hamat 19, 46
Pani 14
pengantin 26
Pohon Berantai 25

R

Raja Hanuman	20, 23, 31, 34, 46, 47
Ranting.....	14
<i>rima</i>	21

S

Saduran	14
<i>sakat-sakat</i>	21
Sapik Aminudin",.....	17
<i>saye</i>	35
<i>serawi</i>	34
<i>Serja Kilat Jalawangi</i>	21
Siti Aishah	17, 45
Siti Dewi.....	20, 32, 48
Siti minah bt Awe.....	17
Siti Rohana	17, 45
<i>soh ko</i>	21
<i>start</i>	17
<i>sunu</i>	19
Suriani.....	17, 45

T

<i>tak ser kelik</i>	34
<i>takdop</i>	18, 19, 21, 29, 32, 35, 42
<i>Takdop</i>	18, 29

Tanggam.....	14
Thailand	11, 24, 26, 47
<i>titih</i>	24
<i>Tok Awang Loh</i>	24, 46
<i>Tok Beh</i>	24, 46
Tok Ekok	24, 46
<i>Tok Jusoh</i>	24, 46
<i>Tok Karim</i>	24, 46
<i>tok laki</i>	24
Tok Pere Ute,.....	21
Tok Pris	35
<i>tok rinduk</i>	19
<i>tok teri</i>	18
<i>Tok Yakuk</i> ,.....	24, 46
Tujuh Gederung Mas.....	34

U

Uitm Shah Alam.....	16
UPSI.....	16, 21
<i>ute</i>	21

W

<i>wat</i>	18, 21, 27, 29, 32, 36
wayang kulit.3, 5, 11, 12, 14, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 57	